

من به دانشجویان و طبقه روشنفکران متعهد توصیه می‌کنم که کتابهای این استاد عزیز را نگذارند با دسیسه‌هایی غیر اسلامی فراموش شود. امام خمینی «ره»

● سیر مطالعاتی شماره ۱- آثار استاد شهید مطهری

چگونه کتب استاد را مطالعه کنیم که تا انتهای مسیر ثابت قدم و استوار بمانیم؟

آن چه در پی می‌آید، نکاتی چند درباره‌ی مطالعه‌ی آثار شهید مطهری است. امید است که برای خوانندگان گرامی کارگر افتاده و آن‌ها را در پیمودن هر چه صحیح‌تر این راه یاری کند. البته از خوانندگان عزیز تقاضا دارم، همه‌ی این نکات را به دقت خوانده و به کار بندند، هم چنین از انتخاب روش‌های سلیقه‌ای هم به شدت پرهیز کنند.

۱، برای پیمودن هر راهی در ابتدا باید انگیزه‌ی رهرو، برای پیمودن آن راه به حد بالایی برسد تا اگر موانعی ایجاد شد، هیچ تردید و تزلزلی در او پدید نیاید.

بسیاری از کسانی که کتب استاد را برای مطالعه انتخاب کرده و خواندن آن‌ها را هم آغاز نموده‌اند، به دلیل نداشتن انگیزه‌ی بالا، در همان ابتدا به قول خودمان بریده‌اند. دانستن اهمیت مطالعه‌ی کتب شهید مطهری، بزرگ‌ترین عاملی است که می‌تواند ما را با انگیزه‌ی بالایی به طرف این کتب ارزش‌مند سوق دهد. وظیفه‌ی مقاله‌ی قبلی، همین ایجاد انگیزه بود.

۲، یکی از عوامل «ایست مطالعاتی» این است که خواننده، روش‌های مطالعه را به صورت مختلط درباره‌ی هر کتابی استفاده می‌کند. هر کتابی را باید با روشی متناسب با هدف آن خواند. گاهی هدف حفظ کردن، گاهی هم فهمیدن عمیق و دقیق، در بعضی موارد اطلاع سطحی و در مواردی هم گرفتن دیدگاه، یا تغییر و تکمیل یک دیدگاه قبلی است.

برای فهم بهتر هدف اخیر؛ یعنی مطالعه با هدف گرفتن، تغییر یا تکمیل دیدگاه، به این مثال توجه نمایید. کسی را تصور کنید که نسبت به امام دیدگاهی منفی دارد. او به دلیل داشتن چنین دیدگاهی، نسبت به امام و سخنان ایشان حالت بدی دارد؛ مثلاً اگر تصویر ایشان را در تلویزیون ببیند، آن را خاموش می‌کند و اگر سخنان امام را بشنود، نه تنها آن را جدی نگرفته؛ بلکه شاید آن را مسخره هم بکند. این شخص به راهنمایی یکی از دوستانش کتابی را درباره‌ی امام مطالعه می‌کند. بعد از خواندن کتاب، مات و مبهوت مانده و از هر آن چه که درباره‌ی امام می‌اندیشیده، اظهار پشیمانی می‌کند. اگر بعد از چند ساعت از او پرسید از آن چه که درباره‌ی امام خوانده برایتان بگوید، او در حالی که چند صد صفحه کتاب خوانده، بعد از اندکی سخن گفتن، دیگر چیزی برای گفتن ندارد؛ یعنی بسیاری از مطالب، در خاطرش باقی نمانده است و اگر چند سال دیگر او را ببینید و دوباره بخواهید از آن کتاب، مطالبی را برایتان بگوید، شاید هیچ چیزی در ذهنش باقی نمانده باشد؛ اما شما فکر می‌کنید که چون چیزی از آن کتاب در ذهنش نیست، مطالعه‌ی کتاب برایش بی‌فایده بوده؟ مسلم این چنین نیست. او نسبت به امام، دیدگاهی منفی داشت که با خواندن آن کتاب، نظرش عوض شد؛ حتی اگر یک کلمه هم در ذهنش باقی نماند؛ اما اثر آن باقی است.

ما در مطالعه‌ی کتاب‌های استاد مطهری (حداقل در دور اول) در پی حفظ تک تک جمله‌ها نیستیم؛ بلکه در پی آن هستیم تا به وسیله‌ی کتاب‌های استاد مطهری با چهره‌ی زیبای اسلام آشنا شویم و دیدگاهی نو و مطابق با واقع نسبت به این دین کامل به دست آوریم. این آشنایی، با مطالعه حاصل می‌شود؛ حتی اگر جملات و داستان‌های کتب در ذهنمان باقی نماند.

با توجه به این نکته، به نکات بعدی می‌پردازیم.

۳، از آن جا که هدف ما حفظ کردن نیست، پس نباید از فراموشی مطالب هراسی داشته باشیم.

۴، همیشه این نکته در ذهنمان باشد که مفید بودن مطالعه‌ی یک کتاب، فقط در گرو حفظ آن نیست.

۵، حواسمان باشد که بسیاری از مطالب به ضمیر ناخودآگاه رفته و در موقعیتی مناسب؛ مثل بحث یا سؤال یادآوری می‌شود.

۶، از نوشتن و خلاصه برداری بپرهیزیم. این کارها سرعت مطالعه را کند کرده و پس از مدتی انگیزه را کاهش می‌دهند. این گونه کارها برای دور دوم مطالعه است که معمولاً کسانی که موفق به مطالعه‌ی یک دوره از کتب استاد می‌شوند، خودشان برای مطالعه‌ی دور دوم احساس نیاز می‌کنند.

۷، تمام تلاشمان این باشد که دور اول را به سرعت تمام کنیم.

۸، پیام هر صفحه را بگیریم و بگذریم؛ پس اگر کلمه یا جمله‌ای برایمان مبهم بود و پیام هم متوقف بر فهم آن نبود، بدون مکث از آن جمله یا کلمه بگذریم.

۹، حتماً یک وقت حداقلی برای مطالعه تعیین کنیم و هیچ روزی هم کمتر از آن مطالعه نکنیم؛ مثلاً هر روز نیم ساعت تا یک ساعت را به مطالعه‌ی آثار شهید مطهری اختصاص دهیم.

۱۰، از فرصت‌های کم هم برای مطالعه استفاده کنیم. وقت‌های مرده را هم جزء اوقات مطالعه قرار دهیم.

۱۱، یک صفحه مطالعه را هم غنیمت بشماریم که قطره قطره جمع گردد، وانگهی دریا شود.

۱۲، برای این که بتوانیم از تمام وقت‌ها برای مطالعه استفاده کنیم، چه خوب است که همه جا کتاب استاد را به همراه داشته باشیم. این کار علاوه بر این فایده، در فرهنگ سازی مطالعه‌ی کتب استاد نقش به سزایی دارد.

۱۳، تشویق یکدیگر را فراموش نکنیم.

۱۴، با یادآوری هدف مطالعه‌ی آثار شهید مطهری از این که دیگران کتاب‌هایی با نام‌های قلمبه سلمبه می‌خوانند، نگران نباشیم. این نکته را فراموش نکنید که هدف، به دست آوردن دیدگاهی صحیح نسبت به دین مبین اسلام است که بدون داشتن چنین دیدگاهی، خواندن آن کتاب‌ها نه تنها هیچ فایده‌ای ندارد؛ بلکه مضر هم هست.

۱۵، این را هم بدانیم که فهم کتاب‌های بسیاری از بزرگان دیگر تا حد زیادی برای غیر طلاب آن هم در سطوح بالا، مشکل و دست نیافتنی است. مطالعه‌ی کتاب‌های استاد، ما را برای فهم آن کتب هم آماده می‌کند.

۱۶، از مطالعه‌ی کتب متفرقه بپرهیزیم؛ مگر در موارد اضطراری.

۱۷، آسان بودن کتاب‌های اول، موجب بی‌اهمیتی شما به عمق مطالب نشود. کتاب داستان و راستان که از ساده‌ترین کتب استاد است، از عمیق‌ترین کتاب‌های ایشان نیز هست که جایزه‌ی بین‌المللی یونسکو را به خود اختصاص داده.

۱۸، نکته‌ی بسیار مهم و کلیدی: اگر کتاب‌های استاد مطهری را بدون داشتن یک سیر مشخص و فقط با انتخاب سلیقه‌ای بخوانیم، به هدفی که در پی آن هستیم نخواهیم رسید. ما برای مطالعه، سیری را پیشنهاد می‌کنیم که دارای این خصوصیات است.

الف) نویسنده‌ی این سیر یکی از علماست که به بنده می‌گفت: من بیست و دو سه دور کتاب‌های شهید مطهری را گرفتم و خواندم و به کتاب‌خانه‌ی مسجد هدیه کردم. ایشان با این اندوخته‌ی عظیم مطالعاتی در کنار حرم امام رضا علیه‌السلام این سیر را تنظیم می‌کنند.

ب) در این سیر، علاوه بر آن که در تنظیم موضوعی کتب دقت شده، هم چنین، چینش کتاب‌ها از آسان به سخت است که ذهن خواننده را رشد داده، به گونه‌ای که وقتی به کتاب‌های تقریباً مشکلی هم‌چون توحید یا عدل الهی و ... می‌رسد، برای دریافت مطالب آن کتاب‌ها آماده می‌شود. در حالی که اگر خواننده از همان ابتدا به سراغ این کتاب‌ها برود، یا از درک مفاهیم آن عاجز بوده و یا این که دریافت ناقصی خواهد داشت.

ج) گاهی در مطالعه‌ی یک کتاب سؤالاتی پیش می‌آید که پاسخ بسیاری از آن‌ها در این سیر، در کتاب‌های بعدی یافت می‌شود.

د) این سیر در چهار مرحله‌ی آشنایی با استاد، کتب داستانی، کتب سخنرانی و کتب دست‌نویس تنظیم شده است. سیر پیش‌نهادی، در پایان همین گفتار خواهد آمد.

۱۹، اگر چند نفر با هم تصمیم گرفته‌اید کتاب‌های شهید را مطالعه کنید، می‌توانید با همکاری، یکدیگر را در پیش‌برد مطالعه یاری کنید. مواظب باشید کار جمعی، سرعت مطالعه‌ی شما را کند نکند. نحوه‌ی کار جمعی می‌تواند به این شکل باشد که افراد گروه ضمن این که با سرعت هر چه تمام‌تر به مطالعه‌ی کتب می‌پردازند، هر هفته یا دو هفته یک بار گرد هم جمع شده و از کتاب اول استاد (داستان راستان) بیست الی سی صفحه را مشخص کرده و همه موظف شوند قبل از آمدن به جلسه یک بار دیگر صفحات مشخص شده را دوباره مطالعه کرده و وقتی در جلسه حاضر می‌شوند، هر کس چند صفحه را توضیح دهد. در ضمن افراد گروه، نکات زیبایی را که به نظرشان می‌رسد، برای دیگران بیان می‌کنند.

فایده‌ی این جلسه آن است که اول آن که در یک کار جمعی، افراد با دیدن دوستان خود که به همین کار مشغولند، انگیزه‌ی بیشتری برای مطالعه پیدا می‌کنند. دوم آن که با اطلاع از میزان مطالعه‌ی افراد گروه، حس رقابت ایجاد شده و همین امر در سرعت بخشیدن به کار، کمک شایانی می‌کند. سوم آن که مطالبی که یک بار مطالعه شده، بی آن که به سرعت مطالعه ضربه‌ای وارد شود، یک بار دیگر مرور می‌شود.

۲۰، در تمام مراحل مطالعه از هنگامی که تصمیم به مطالعه می‌گیرید تا زمانی که مطالعه را آغاز می‌کنید، از توکل بر خدا و توسل به اهل بیت علیهم‌السلام غافل نشوید. در جلساتی که به نام آل‌الله علیهم‌السلام برگزار می‌شود، از امام زمان روحی فداه و اجداد طاهرینش بخواهید که شما را در این راه کمک کرده و ذهنتان را برای درک معارف ناب دین، آماده و لایق بگردانند. اعتقاد بنده این است که یکی از علل مهم شکست در مسیر مطالعه‌ی کتب استاد مطهری و در هر راه معنوی دیگر، اتکا به خویشتن و غفلت از خداوند است. همه باید بدانیم که بی توفیق و یاری خداوند و ائمه‌ی معصومین علیهم‌السلام هر کاری برای رسیدن به معارف قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام ناقص و ابتر خواهد ماند.

سیر مطالعاتی کتب شهید مطهری از آسان به مشکل

مقدمه (الف) سرگذشت هاي ویژه از زندگي استاد مطهري

(ب) سيماي استاد از نگاه بزرگان

۱- داستان و راستان

۲- حکمت ها و اندرزها

۳- حماسه حسيني

۴- ازادي معنوي

۵- ده گفتار

۶- پانزده گفتار

۷- بيست گفتار

۸- سيري در سيره نبودي

۹- سيري در سيره ائمه اطهار (عليهم السلام)

۱۰ - جاذبه و دافعه علي عليه اسلام

۱۱- ولاتها و ولايتها

۱۲- خاتميت

۱۳- ختم نبوت

۱۴- پيامبر امي

۱۵- اسلام و مقتضيات زمان (۲ جلد)

۱۶ - امدادهاي غيبي در زندگي بشر

۱۷- توکل و رضا

۱۸- گريز از ايما و گريز از عمل

۱۹- تکامل اجتماعي انسان

۲۰- انسان کامل

- ۲۱- انسان شناسي
- ۲۲- تعليم و تربيت در اسلام
- ۲۳- عرفان حافظ
- ۲۴- حق و باطل
- ۲۵- مساله حجاب
- ۲۶- پاسخ هاي استاد
- ۲۷- نظام حقوق زن در اسلام
- ۲۸- اخلاق جنسي در ايران و غرب
- ۲۹- نهضت هاي اسلامي در صد ساله اخير
- ۳۰- پيرامون جمهوري اسلامي
- ۳۱- پيرامون انقلاب اسلامي
- ۳۲- خدمات متقابل اسلام و ايران
- ۳۳- سيري در نهج البلاغه
- ۳۴- جهاد
- ۳۵- آشنائي با قرآن (۱۵ جلد)
- ۳۶- مساله شناخت
- ۳۷- شناخت در قرآن
- ۳۸- فطرت
- ۳۹- فلسفه اخلاق
- ۴۰- انسان و سرنوشت
- ۴۱- عدل الهي
- ۴۲- علل گرايش به ماديگري

۴۳- علوم اسلامي (۳ جلد)

۴۴- توحيد

۴۵- نبوت

۴۶- معاد

۴۷- آشنائي با جهان بيني اسلامي (۶ جلد)

۴۸- امامت و رهبري

۴۹- قيام و انقلاب مهدي (عج)

۵۰- تاريخ عقايد اقتصادي

۵۱- نظام اقتصادي اسلام

۵۲- مساله ربا

۵۳- نقدي بر مارکسيسم

۵۴- فلسفه تاريخ (۴ جلد)

۵۵- مقالات فلسفي

۵۶- تعارضات منطقي

۵۷- اصول فلسفه و روش رئاليسم (۵ جلد)

۵۸- شرح منظومه

۵۹- شرح مبسوط منظومه (۴ جلد)

۶۰- حرکت و زمان (۴ جلد)

۶۱- الهيات شفا (۲ جلد)

قبل از شروع به مطالعه خواهشمند است به نکات زیر توجه نمایید:

۱) هدف اصلی این سیر مطالعاتی که بر اساس چندین سال تحقیق و بررسی کلیه آثار استاد تنظیم شده است، آشنائی با دورهای کلی بینشی است که استاد در هر کتاب سعی در ارائه یکی از ابعاد آن، داشته اند، لذا بدیهی است که بدون داشتن این آشنائی اجمالی، مطالعه ی موضوعی آثار، آنچنان که باید و شاید، موفقیت مطلوب را در پی نداشته و نتیجه کامل را نمی دهد.

۲) نحوه ی تنظیم سیر که بر اساس کلیه ی آثار منتشر شده استاد شهید انجام پذیرفته است، از ساده به مشکل بوده و به صورت کلی در پنج بخش مستقل قرار گرفته است: الف) آشنایی با استاد ب) کتب داستانی ج) سخنرانیها د) کتب دست نویس ه) کتب فلسفی، بنا بر این در صورتی که برای خواننده، سؤالی پیش آید، می تواند با ادامه ی مطالعه سیر، پاسخ سؤال خود را بیابد.

۳) این سیر مطالعاتی، آنچنان که خاصیت و ویژگی کتب استاد شهید می باشد، برای گروه یا طبقه ی خاصی تنظیم نشده است و تمام طبقات سنی، علمی و فرهنگی علاقمند، می توانند از آن استفاده نمایند. مطالعه کتاب ۴۸ تا آخر سیر به دلیل مقدماتی که لازم دارد، برای عموم لازم نیست.

۴) نحوه ی مطالعه ی این سیر به این صورت است که از ابتدا تا انتها، حداقل دو دور به صورت دقیق و منظم مطالعه شود تا نتیجه ی مورد نظر سریع تر حاصل گردد.

منابع:

<http://entezaremotahar.blogfa.com/post-181.aspx-۱>

<http://www.mortezamotahari.com/fa/articleview.html?ArticleID=78771-۲>

<http://ketabestaaan.ir/?p=155-۳>

تهیه و تنظیم: محمدرضا آذرفر